

Arbeidsmarktparticipatie niet-westerse ouderen

Samenvatting

In deze factsheet wordt de arbeidsmarktpositie van niet-westerse migranten van 50 tot 65 jaar beschreven, waar nodig is naar die van de 45-plussers gekeken. Op 1 januari 2012 waren er zo'n 230.000 niet-westerse ouderen in de leeftijd 50-65 jaar. Bijna 12% van alle niet-westerse migranten in Nederland (1.937.651 op 1 januari 2012) behoort hiermee tot de leeftijdsgroep 50 tot 65 jaar. Ruim de helft van hen woont in de vier grootstedelijke agglomeraties (de G4 inclusief randgemeenten).

Het aandeel niet-westerse 50-plussers dat werkt is flink lager en de werkloosheid en de inactiviteit onder hen is veel hoger dan onder autochtonen van dezelfde leeftijd. Ouderen van Marokkaanse en Turkse herkomst staan er over het algemeen het slechtst voor en Surinaamse ouderen relatief het best. Met het stijgen van de leeftijd worden de verschillen in inactiviteit tussen autochtone en niet-westerse ouderen kleiner, onder meer door de toename van vooral het aantal autochtone ouderen dat gebruik maakt van vervroegde uittreedings- en prepensioenregelingen.

De verschillen in participatie zijn dus groter bij de 45- tot 55-jarigen. Niet-westerse ouderen in de leeftijd van 45-55 jaar zijn twee- tot driemaal zo vaak werkloos als autochtone ouderen, en ook vaker langdurig werkloos dan autochtone ouderen.

Relatief veel niet-westerse ouderen zijn niet actief op zoek naar werk, vanwege ziekte, arbeidsongeschiktheid, vervroegd pensioen of omdat het niet lukt werk te vinden. Dit geldt met name voor Turkse en Marokkaanse ouderen: 14.000 van de 22.000 (64%) Turkse ouderen en 13.000 van de 23.000 (57%) Marokkaanse ouderen tegen 979.000 van de 2.804.000 autochtonen (zo'n 35%) van 50-65 jaar zijn inactief. Surinaamse ouderen zijn juist weer minder vaak inactief dan autochtone ouderen: zij zijn van alle herkomstgroepen in deze leeftijd het vaakst werkzaam of actief op zoek naar werk (33%).

Het grote aandeel werklozen en inactieven onder niet-westerse 50-plussers komt tot uiting in hun hoge uitkeringsafhankelijkheid. Terwijl in het eerste kwartaal van 2012 een kleine 3% van de autochtone Nederlanders van 50-65 jaar een bijstandsuitkering had, was ruim 21% van de niet-westerse oudere migranten en zelfs bijna 29% van de Marokkaanse ouderen van de bijstand afhankelijk. In absolute aantallen gaat het hier om 81.370 autochtonen en 50.930 niet-westerse ouderen, waarvan 9.390 Marokkaanse ouderen met een bijstandsuitkering. Ook zijn veel niet-westerse ouderen afhankelijk van een arbeidsongeschiktheidsuitkering, met name Turkse en Marokkaanse mannen en Turkse en Surinaamse vrouwen. Het hoge aandeel arbeidsongeschikten hangt samen met het lage opleidingsniveau van veel van deze ouderen en het aangewezen zijn op laag en ongeschoold werk. Ook zijn bij de

ouderen nog steeds de effecten merkbaar van de herstructurering van de economie in de jaren tachtig, waardoor veel laaggeschoolden hun werk zijn kwijtgeraakt en zijn afgevoerd naar de WAO, waaronder veel Marokkaanse en Turkse Nederlanders. Door al deze factoren leven veel niet-westerse ouderen in armoede. Zo leeft (in 2009) 3,8% van de autochtonen tegen 13,4% van de niet-westerse migranten van 45-65 jaar in een huishouden met een inkomen onder de armoedegrens (waarbij de grens is bepaald door het 'niet-veel-maar-toereikendcriterium' van het SCP; € 980 voor een alleenstaande, in 2009). Volgens een onderzoek naar de uitstroom uit de armoede lukt het autochtone Nederlanders vijfmaal vaker om weer uit de armoede (boven de lage-inkomensgrens van het CBS; € 930 voor een alleenstaande, in 2009) te komen dan niet-westerse migranten.

Het laatste deel van de factsheet geeft een kort overzicht van belangrijke barrières voor oudere migranten bij het vinden van werk. Dit overzicht is samengesteld op basis van literatuur over knelpunten bij arbeidsparticipatie van migranten en van ouderen. Allereerst zijn er barrières die verband houden met de kenmerken van de oudere niet-westerse werkzoekenden, zoals een laag opleidingsniveau, ziekte, demotivatie door vele afwijzingen en langdurige werkloosheid. Ten tweede zijn er belemmeringen die te maken hebben met het wervings- en selectiebeleid van werkgevers, zoals vooroordelen over en negatieve verwachtingen van ouderen en migranten en hogere arbeidskosten voor oudere werknemers. Ten slotte kunnen zich problemen voordoen bij de aansluiting tussen het zoekgedrag van werkzoekenden en het wervingsbeleid van werkgevers. Zo zoeken oudere migranten via kanalen die door werkgevers weinig worden benut, hebben oudere migranten een beperkt en eenzijdig netwerk en schieten arbeidsintermediairs en re-integratiebedrijven tekort in hun inspanningen voor deze niet-westerse ouderen.

Er is sprake van een groeiende aandacht van politieke en maatschappelijke organisaties voor de positie van oudere werklozen, mede vanwege het overheidsbeleid om langer doorwerken te bevorderen. Zo wordt er gepleit voor een meerjarige en krachtige alliantie van alle partijen op de arbeidsmarkt om de positie van oudere werklozen te verbeteren. Gezien de verhoudingsgewijs slechtere arbeidsmarktpositie van niet-westerse oudere werklozen en de specifieke obstakels waar zij tegenaan lopen, is er extra reden voor een gezamenlijke aanpak voor de verbetering van de kansen van deze groep ouderen op de arbeidsmarkt.

1. Inleiding

De economische crisis bedreigt de werkgelegenheid van alle groepen, maar zeker die van kwetsbare groepen zoals jongeren met een migrantenachtergrond. Deze factsheet richt zich specifiek op een andere, vaak vergeten, kwetsbare groep op de arbeidsmarkt: de niet-westerse migranten van 50 tot 65 jaar. Er is in het algemeen sprake van een groeiende aandacht voor de arbeidsmarktpositie van ouderen, en met name oudere werklozen, vanwege het kabinetsbeleid om de pensioenleeftijd te verhogen en langer werken van ouderen te bevorderen. Deze aandacht heeft geleid tot vele studies over ouderen op de arbeidsmarkt, maar deze besteden zelden of nooit aandacht aan de situatie en problemen van niet-westerse ouderen. Aan de andere kant zijn er wel tal van publicaties over de arbeidsmarktpositie van niet-westerse migranten, maar ook deze negeren meestal de bijzondere situatie van ouderen. De meest recente studies die wel uitgebreid de positie van niet-westerse ouderen beschrijven zijn al zo'n tien jaar oud. Maar de conclusies van deze twee SCP-studies (Dagevos 2001; Schellingerhout 2004) over de arbeidsmarktpositie van deze ouderen zijn nog onverkort van toepassing: de maatschappelijke positie van een aanzienlijk deel van deze groep is dramatisch slecht, door hoge inactiviteit, uitkeringsafhankelijkheid en armoede.

In deze factsheet wordt de term niet-westerse 50-plussers of ouderen gebruikt om de groep van 50 tot 65 jaar aan te duiden. Een enkele keer worden gegevens gepresenteerd voor andere, overlappende leeftijdsgroepen - namelijk die van 45-65 of van 55-65 jaar - omdat de gebruikte literatuur en data op deze leeftijdsgroepen betrekking hebben.

2. Omvang en samenstelling

De groep van niet-westerse migranten is in vergelijking met de autochtone Nederlanders relatief jong, maar het aandeel ouderen groeit gestaag (Gijsberts en Huijnk 2012: 36). Op 1 januari 2012 waren er zo'n 230.000 niet-westerse ouderen in de leeftijd 50-65 jaar, een kleine 7% van alle Nederlanders in deze leeftijd (zie tabel 1). Bijna 12 % van alle niet-westerse migranten in Nederland (1.937.651 op 1 januari 2012) behoort tot de leeftijdsgroep van 50 tot 65 jaar. Het aantal Surinaamse 50-plussers is het grootst: 62.448. In de totale groep van niet-westerse ouderen zijn vrouwen in de meerderheid. Er zijn meer Surinaamse en Antilliaanse oudere vrouwen dan mannen, terwijl er onder de Turkse en Marokkaanse Nederlanders van deze leeftijd meer mannen dan vrouwen zijn.

Tabel 1 Bevolking van 50-65 jaar naar herkomst en sekse op 1 januari 2012

	als % in totale bevolking 50- 65 jaar	bevolking 50-65 jaar	Mannen	Vrouwen
	%	absolute aantallen		
Totale bevolking	100	3.391.475	1.700.768	1.690.707
Autochtonen	83,6	2.835.979	1.429.999	1.405.980
Totaal niet-westers	6,8	230.075	113.621	116.454
Turks	1,1	37.519	19.169	18.350
Marokkaans	1,0	32.274	16.503	15.771
Surinaams	1,8	62.448	28.426	34.022
Antilliaans/ Arubaans	0,6	19.146	8.921	10.225
Overig niet-westers	2,3	78.110	40.323	37.787

Bron: CBS. Cijfers overig niet-westers voor 1 december 2011.

Net als niet-westerse migranten in het algemeen wonen veel 50-plussers uit deze groep in grote steden, inclusief de omringende randgemeenten: 117.130 (zie tabel 2). Niet-westerse migranten maken 20% uit van de bevolking van de totale populatie van 50-plussers in deze vier agglomeraties. Ruim de helft van de totale bevolking van niet-westerse 50-plussers in Nederland woont in de vier grootstedelijke agglomeraties. Daarentegen woont maar 14% van alle autochtone 50-plussers in deze agglomeraties. Kortom, het aandeel van de niet-westerse bevolking van 50 tot 65 jaar in de G4 – inclusief randgemeenten – is aanzienlijk hoger dan het landelijke gemiddelde.

De omvang van de groep niet-westerse 50-plussers verandert maar in geringe mate door migratie. Sinds 2003 is het migratiesaldo voor deze leeftijdsgroep steeds negatief, wat betekent dat een groter aantal emigreert dan immigrereert. Zo emigreerden 2.991 niet-westerse ouderen van 50-65 jaar in 2011, terwijl 2.383 niet-westerse ouderen als immigrant binnenkwamen (CBS Statline). Door de jaren heen vertrekken er over het algemeen aanzienlijk minder Marokkaanse ouderen dan van de drie andere grote herkomstgroepen. Zo emigreerden in 2011 374 Antilliaanse en Arubaanse, 359 Turkse, 355 Surinaamse en 184 Marokkaanse ouderen van 50-65 jaar (CBS Statline). Bij deze leeftijdsgroep gaat het vooral om emigratie naar het land van herkomst, met andere woorden: remigratie. Veel oudere migranten denken erover te remigreren, maar slechts een klein deel neemt daadwerkelijk deze stap. Veruit de meeste niet-westerse 50-plussers blijven in Nederland, maar vele van hen bezoeken wel regelmatig en soms langdurig het land van herkomst (Schellingerhout 2004).

Tabel 2: bevolking van 50-65 jaar in G-4 naar herkomst, januari 2012

	Amsterdam (GA)	Rotterdam (GA)	Den Haag (GA)	Utrecht (GA)	Totaal G4	% in bevolking G4
Totale bevolking	194.769	189.919	118.875	77.933	581.496	100
Autochtoon	121.849	132.967	76.253	60.925	391.994	67,4
Totaal niet-westers	45.908	37.477	24.845	8.900	117.130	20,1
Turks	5.853	6.310	3.459	1.466	17.088	2,9
Marokkaans	8.015	4.095	2.795	2.453	17.358	3,0
Surinaams	15.550	12.224	9.789	2.290	39.853	6,9
Antilliaans/ Arubaans	2.433	3.645	1.756	556	8.390	1,4

Bron: CBS. GA = Grootstedelijke agglomeratie: centrale stad met randgemeenten.

3. Werk en werkloosheid

De **arbeidsparticipatie** geeft aan welk deel van de potentiële beroepsbevolking – dat wil zeggen, iedereen tussen 15 en 65 jaar – deelneemt aan het arbeidsproces. Hierbij kan onderscheid worden gemaakt tussen het deel van de potentiële beroepsbevolking dat werkt of wil werken (de brutoparticipatie) en het deel dat daadwerkelijk een baan heeft (de nettoparticipatie). De **nettoparticipatie** van niet-westerse migranten van 50-65 jaar, ofwel het aandeel met betaald werk van twaalf uur of meer per week, is lager (52,1%) dan bij autochtonen (62,1%; tabel 3). In absolute aantallen hebben zo'n 1.741.000 van de 2.804.000 autochtone ouderen werk, tegenover 110.000 van de 211.000 niet-westerse ouderen (tabel 4). De participatiecijfers laten zien dat van de grote niet-westerse herkomstgroepen de Marokkaanse en Turkse Nederlanders het minst vaak werk hebben, gevolgd door Antillianen en Arubanen. Surinaamse ouderen participeren juist meer op de arbeidsmarkt dan autochtone ouderen. De arbeidsparticipatie bij 50-plussers neemt sterk af met de leeftijd, o.a. door vervroegde uittrekking en prepensioen. In de tabel in de tabelbijlage worden daarom participatiecijfers van twee leeftijdsgroepen (45-55 en 55-65 jaar) gepresenteerd. Deze tabel laat zien dat het verschil in de nettoparticipatie tussen autochtonen en niet-westerse herkomstgroepen afneemt met de leeftijd. De lage nettoparticipatie (64,2%) van 45- 55-tot niet-westerse migranten steekt schril af tegen die van autochtone Nederlanders van deze leeftijd (81,6%).

De lage participatiegraad van Marokkaanse en Turkse Nederlanders is onder meer het gevolg van de lage arbeidsdeelname van vrouwen. Van de vrouwen van Turkse en Marokkaanse herkomst tussen 50 en 65 jaar heeft in het eerste kwartaal van 2012 respectievelijk 15% en 24% een betaalde baan van twaalf uur of meer per week, tegenover 49,2 % van de Antilliaanse en Arubaanse, 53,3 van de Surinaamse en 50,4% van de autochtoon-Nederlandse vrouwen (CBS, maatwerk voor FORUM). Daarnaast is er een relatie met het opleidingsniveau. Ouderen in met name Marokkaanse en Turkse herkomstgroepen zijn over het algemeen lager opgeleid dan die in andere groepen.¹ Ook zijn niet-westerse migranten in de leeftijd van 45-65 jaar veel vaker dan autochtone Nederlanders werkzaam in een beroep op elementair of laag niveau (50% tegenover 31%). Het beroepsniveau voor Turkse en Marokkaanse Nederlanders van deze leeftijd is het laagst; van hen werkt respectievelijk 67% en 61% op het laagste beroepsniveau (Gijsberts en Huijnk 2012: 140). De nettoparticipatie stijgt over het algemeen per opleidingsniveau, maar op alle niveaus hebben autochtonen vaker werk dan niet-westerse migranten.

¹ Zie Dagevos 2001. Recentere cijfers zijn er alleen voor de totale leeftijdsgroep 15-64 jaar van niet-schoollaanden naar etnische herkomst, generatie en geslacht (zie Gijsberts en Huijnk 2012: 79, 80, 139). Deze gegevens maken duidelijk dat het gerealiseerde opleidingsniveau van Marokkaanse en Turkse Nederlanders van de eerste generatie verhoudingsgewijs zeer laag is.

Tabel 3 Personen 50-65 jaar naar participatiegraden, werkloosheidspercentage, herkomst en geslacht, 1^e kwartaal 2012

	Participatie		% Werkloos
	% bruto	% netto	
Totale bevolking	64,6	61,1	5,3
Autochtonen	65,1	62,1	4,6
Totaal niet-westers	58,8	52,1	11,4
Turks	36,5	32,4	.
Marokkaans	43,3	38,0	.
Surinaams	66,5	59,2	10,9
Antilliaans/Arubaans	58,4	51,9	.
Overig niet-westers	63,3	55,9	11,7
Autochtone mannen	77,0	73,7	4,3
Niet-westerse mannen	67,0	59,2	11,7
Autochtone vrouwen	53,1	50,4	5,1
Niet-westerse vrouwen	50,0	44,5	11,0

Bron: CBS (maatwerk voor FORUM). EBB, enquête beroepsbevolking. Een punt (.) in de tabel betekent dat gegevens van voldoende nauwkeurigheid ontbreken.

De **werkloosheid** onder niet-westerse ouderen is ruim twee keer zo hoog als onder autochtone ouderen (zie tabel 3).² De cijfers uit de tabelbijlage laten zien dat het aandeel werklozen in de leeftijd van 45-55 jaar het hoogst is onder ouderen van Marokkaanse en Turkse herkomst: ruim driemaal zo hoog als onder autochtone Nederlanders. Uiteraard is het absolute aantal werkzoekende werklozen in de leeftijd 45-55 jaar veel hoger onder autochtonen (zo'n 70.000) dan onder de Turkse en Marokkaanse ouderen (zo'n zesduizend)(CBS, maatwerk voor FORUM). Het relatief lage opleidingsniveau van Marokkaanse en Turkse ouderen kan maar voor een deel een verklaring bieden voor hun relatief hoge werkloosheid; de werkloosheid onder niet-westerse migranten is op alle opleidingsniveaus hoger dan onder de autochtone Nederlanders (Gijsberts en Huijnk 2012). Langdurige werkloosheid (van twaalf maanden of meer) komt het meest voor bij de groep van 45- tot -65-jarigen op de arbeidsmarkt, en ook hier zijn er verschillen in de werkloosheidspercentages tussen autochtone Nederlanders (42%) en niet-westerse migranten (47%) (Gijsberts en Huijnk 2012: 137). Hoewel de huidige economische crisis vooral heeft geleid tot een toename van de werkloosheid onder niet-westerse jongeren, zullen deze jongeren bij het aantrekken van de markt weer het snelst een baan vinden. Daarentegen zal het risico op werkloosheid van de categorie 50-plus toenemen door hun langdurige werkloosheid en afstand tot de arbeidsmarkt (FORUM 2012: 4).

² In deze tabel zijn niet voldoende data beschikbaar voor betrouwbare uitspraken over het werkloosheidspercentage onder 50- tot 65-jarige Antilliaanse, Turkse en Marokkaanse Nederlanders. Dat komt doordat de cijfers gebaseerd zijn op enquêtegegevens en er te weinig 50- tot 65- jarige werklozen van deze herkomstgroepen in de steekproef zitten over deze periode voor betrouwbare cijfers. Daarom wordt gebruik gemaakt van cijfers uit de tabelbijlage.

In tabel 4 worden de **arbeidspositie** van oudere niet-westerse en autochtone Nederlanders in absolute aantallen weergegeven. De beroepsbevolking bestaat uit de werkenden (zelfstandigen en werknemers met een baan van twaalf uur of meer per week) en werklozen die actief op zoek zijn naar een baan. In het eerste kwartaal van 2012 waren in totaal zo'n 14.000 niet-westerse ouderen en 84.000 autochtone Nederlanders van 50-65 jaar werkloos.

Tabel 4 Personen 50-65 jaar naar arbeidspositie, herkomst, geslacht, 1e kwartaal 2012 (x 1000)

	Totaal	Beroepsbevolking		Niet-beroepsbevolking	
		totaal	werkzaam	werkloos	
	x 1 000				
totaal	3360	2169	2054	115	1191
Autochtonen	2804	1825	1741	84	979
Niet-westerse migranten	211	124	110	14	87
Turks	22	8	7	.	14
Marokkaans	23	10	9	.	13
Surinaams	63	42	38	5	21
Antilliaans/Arubaans	17	10	9	.	7
Overig niet-westers	85	54	48	6	31
Autochtone mannen	1405	1082	1036	47	323
Autochtone vrouwen	1399	743	705	38	656
Niet-westerse mannen	110	74	65	9	36
Niet-westerse vrouwen	101	51	45	6	51

Bron: CBS (maatwerk voor FORUM). EBB, enquête beroepsbevolking. Een punt (.) in de tabel betekent dat gegevens van voldoende nauwkeurigheid ontbreken.

Niet-westerse ouderen zijn niet alleen vaker werkloos, ze zijn ook vaker niet actief. Met het stijgen van de leeftijd neemt de inactiviteit toe. Een indicator hiervoor is de **brutoparticipatie**: het aandeel van de potentiële beroepsbevolking dat een betaalde baan heeft van minstens twaalf uur per week of actief een baan zoekt. In tabel 3 is te zien dat 65,1% van de autochtonen van 50-65 jaar werk heeft of zoekt, tegen 58,8% van de niet-westerse ouderen. Het aandeel inactieven neemt toe met de leeftijd. De cijfers in de tabellenbijlage laten zien dat ongeveer de helft van zowel de autochtone Nederlanders als de niet-westerse Nederlanders van 55-65 jaar niet wil of kan werken. Daarvoor zijn verschillende redenen, zoals ziekte, arbeidsongeschiktheid of vervroegde uittreedings- en prepensioenregelingen (RWI 2011a). Autochtonen maken in verhouding vaker gebruik van prepensioenregelingen. De categorie van inactieven omvat ook huisvrouwen en degenen die zich van de arbeidsmarkt hebben afgekeerd omdat ze langdurig werkloos zijn en het maar niet lukt een baan te vinden. De inactiviteit is vooral hoog onder Marokkaanse en Turkse Nederlanders; zo is tweederde van deze ouderen van 55-65 jaar inactief.³

³ Zie tabelbijlage. In deze tabel zijn niet voldoende data beschikbaar voor betrouwbare uitspraken voor deze leeftijdscategorie Turkse Nederlanders, maar wel over andere jaren. Zo was de brutoparticipatie voor 55- tot 65-jarigen van Turkse en Marokkaanse herkomst in 2011 respectievelijk 33,5% en 34,3% (CBS, maatwerk voor FORUM).

Een andere indicator voor inactiviteit is de **niet-beroepsbevolking**: de personen die geen werk hebben en ook niet actief op zoek zijn naar werk. Tabel 4 geeft aan hoe groot de niet-beroepsbevolking is voor de verschillende herkomstgroepen: ongeveer 979.000 van de 2.804.000 autochtonen (zo'n 35%) en 87.000 van de 211.000 niet-westerse migranten (zo'n 41%) van 50-65 jaar. De hoge inactiviteit is vooral op het conto te schrijven van Turkse en Marokkaanse ouderen; van deze groepen zijn er respectievelijk zo'n 14.000 van de 22.000 (64%) en 13.000 van de 23.000 (57%) inactief. Het aandeel inactieven is onder de Surinaamse ouderen juist lager (33%) dan onder de autochtonen, terwijl deze onder de overig niet-westerse ouderen (36%) en Antilliaanse en Arubaanse ouderen (41%) weer iets hoger is.

4. Inkomen en uitkeringsafhankelijkheid

Het grote aandeel werklozen en inactieven onder niet-westerse 50-plussers heeft gevolgen voor hun inkomenspositie en uitkeringsafhankelijkheid. Tabellen 5 en 6 geven een overzicht van de afhankelijkheid van uitkeringen van autochtone en niet-westerse 50-plussers in maart 2012 in absolute aantallen en in procenten (van de totale bevolking met dezelfde leeftijd, herkomst en geslacht).

De cijfers in de tabellen laten zien dat niet-westerse ouderen veel vaker een uitkering ontvangen dan autochtone ouderen. Overigens staan pensioenuitkeringen niet in deze tabellen, terwijl autochtone ouderen van 55 jaar en ouder die verhoudingsgewijs veel vaker ontvangen. Zo hadden in september 2009 autochtonen van 55-65 jaar twee keer zo vaak een pensioenuitkering als niet-westerse migranten (zo'n 503.000 oftewel 18% van de autochtonen tegen 18.000 oftewel 9% van de niet-westerse migranten) (CBS Statline).

Tabel 5 Personen 50-65 met een uitkering naar geslacht en herkomstgroep, maart 2012
(absolute aantallen)

Personen met een uitkering				
	Totaal uitkering	Werkloosheids-uitkering	Bijstands-uitkering	Arbeidsongeschiktheidsuitkering
Autochtoon	512.020	88.850	81.370	350.910
Totaal niet-westers	100.360	9.740	50.930	41.560
Turks	21.770	1.180	7.580	13.390
Marokkaans	17.510	840	9.390	7.660
Surinaams	22.570	2.980	8.580	11.460
Antilliaans/Arubaans	7.070	1.250	3.780	2.150
Overig niet-westers	31.440	3.500	21.600	6.900
Autochtone mannen	275.100	53.230	34.390	191.370
Autochtone vrouwen	236.920	35.620	46.980	159.540
Niet-westerse mannen	50.890	6.200	22.160	23.370
Niet-westerse vrouwen	49.470	3.540	28.770	18.190

Bron: CBS (maatwerk voor FORUM). SBB gegevens. Bijstandsuitkeringen inclusief WWB, WIJ, IOAW, IOAZ; arbeidsongeschiktheidsuitkeringen inclusief WAO, WGA, IVA, WAZ en Wajong. Omdat sommige personen meerdere soorten uitkeringen krijgen, is het totaal van de afzonderlijke uitkeringen hoger dan het totaal aantal personen met een uitkering

Tabel 6 Personen 50-65 jaar met een uitkering naar geslacht en herkomstgroep, maart 2012 (in procenten van de totale herkomstgroep 50-65 jaar)

Personen met een uitkering				
	Totaal uitkering	Werkloosheids-uitkeringen	Bijstands-uitkeringen	Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen
	in % van de bevolking			
Autochtoon	18,1	3,1	2,9	12,4
Totaal niet-westers	42,8	4,2	21,7	17,7
Turks	55,8	3,0	19,4	34,3
Marokkaans	53,5	2,6	28,7	23,4
Surinaams	35,7	4,7	13,6	18,1
Antilliaans/ Arubaans	36,5	6,5	19,5	11,1
Overig niet-westers	39,2	4,4	26,9	8,6
Autochtone mannen	19,3	3,7	2,4	13,4
Autochtone vrouwen	16,9	2,5	3,3	11,4
Niet-westerse mannen	43,9	5,3	19,1	20,2
Niet-westerse vrouwen	41,7	3,0	24,2	15,3

Bron: CBS (maatwerk voor FORUM). SBB gegevens.

De verschillen tussen herkomstgroepen zijn beperkt als we de cijfers (in tabellen 5 en 6) bekijken naar afhankelijkheid van een **werkloosheidsuitkering** (zie ook Gijsberts en Huijnk 2012: 159). Veel (oudere) werkloze migranten hebben geen recht (meer) op deze uitkering, omdat ze al lange tijd werkloos zijn of te kort hebben gewerkt (tijdelijke en flexibele contracten). Daardoor komen velen van hen in de bijstand. Dit geldt in minder mate voor Surinaamse en vooral Antilliaanse ouderen. Het aandeel Antilliaanse ouderen met een werkloosheidsuitkering is hoog, al gaat het in absolute termen (maar) om 1.250 personen.

De afhankelijkheid van een **bijstandsuitkering** is hoog onder niet-westerse ouderen. Terwijl in het eerste kwartaal van 2012 een kleine 3% van de autochtone Nederlanders van 50-65 jaar een bijstandsuitkering had, was ruim 21% van de niet-westerse oudere migranten hiervan afhankelijk. Bijna eenderde van de Marokkaanse ouderen en ruim een kwart van de overig niet-westerse migranten waren van een bijstandsuitkering afhankelijk. Surinaamse ouderen zijn relatief het minst afhankelijk van de bijstand van alle niet-westerse ouderen, maar toch nog meer dan viermaal zo vaak als autochtone ouderen. In totaal hadden 81.370 autochtonen een bijstandsuitkering en 50.930 niet-westerse ouderen, waarvan 9.390 Marokkaanse, 8.580 Surinaamse, 7.580 Turkse, 3.780 Antilliaanse en 21.600 overig niet-westerse ouderen. Vrouwen zijn bij alle herkomstgroepen vaker afhankelijk van een bijstandsuitkering dan mannen, variërend van 34,7% van de Marokkaanse vrouwen tot 3,3% van de autochtone vrouwen van 50-65 jaar (CBS, maatwerk voor FORUM).

De afhankelijkheid van een **arbeidsongeschiktheidsuitkering** is eveneens hoog bij niet-westerse ouderen (zie tabellen 5 en 6). Een verhoudingsgewijs hoge afhankelijkheid van arbeidsongeschiktheidsuitkering is te vinden bij Turkse en Marokkaanse mannen en bij Turkse en Surinaamse vrouwen (zie ook Zorlu e.a. 2010; Dagevos 2001). Het hoge arbeidsongeschiktheidspercentage kan voor een deel verklaard worden door het overwegend lage opleidingsniveau: laagopgeleiden hebben gemiddeld een slechtere gezondheid. Door een lage opleiding – in combinatie met een slechte beheersing van de Nederlandse taal – zijn deze personen vaker aangewezen op banen in bedrijfssectoren met een hoog arbeidsongeschiktheidsrisico, zoals de schoonmaakbranche en de uitzendsector. Ze werken in banen met ongunstige arbeidsomstandigheden, zoals fysiek zwaar werk, hoge werkdruk, meer risico op bedrijfsongevallen, weinig mogelijkheden de werkzaamheden zelf in te vullen en een

zwakke binding tussen werknemer en werkgever (Snel 2002). Het grote aandeel niet-westerse Nederlanders – en met name Marokkaanse en Turkse ouderen – met een arbeidsongeschiktheidsuitkering is tevens een gevolg van de herstructurering van de economie in de jaren tachtig, waardoor sectoren met laaggeschoold werk verdwenen of sterk werden verkleind. De overbodig geraakte laagopgeleiden, waaronder veel van Marokkaanse en Turkse herkomst, lieten werkgevers via de WAO afvloeien (Dagevos 2001; Versantvoort en Van Echtelt 2012). De effecten daarvan zijn nu nog merkbaar onder deze groepen ouderen. De hogere arbeidsongeschiktheid kan ook verband houden met een andere ziektebeleving, bijvoorbeeld het niet-erkennen en somatiseren van psychische klachten, onder deze groepen. Ten slotte kunnen cultuurverschillen en communicatieproblemen een voorspoedige re-integratie na ziekte verhinderen (Gijsberts en Huijnk 2012; Snel 2002).

Niet alle arbeidsongeschikte ouderen wonen in Nederland. Zo woonden in 2002 zo'n 2800 WAO-gerechtigden in Turkije en 2000 in Marokko (FORUM 2004). Maar er zijn ook autochtone Nederlanders die met een arbeidsongeschiktheidsuitkering naar onder meer Spanje zijn geëmigreerd. De gegevens in tabellen 5 en 6 hebben alleen betrekking op personen die in Nederland wonen.

Door de hoge afhankelijkheid van uitkeringen in combinatie met de hoge werkloosheid en inactiviteit onder niet-westerse 50-plussers, leven vele van hen in **armoede** (Celis en Groenestein 2010). Veelgebruikte indicatoren voor een armoedegrens zijn: de lage-inkomensgrens (gebruikt door het CBS), het niet-veel-maar-toereikendcriterium (gehanteerd door het SCP), en het sociaal minimum zoals vastgelegd in sociale zekerheidswetten (101% van het sociaal minimum; beleidsmatige grens). De grensbedragen voor de armoedegrens verschillen per type huishouden en per jaar. Zo zijn de grensbedragen voor een paar met 1 kind in 2010 € 1.570 volgens de lage-inkomensgrens, € 1.670 volgens het niet-veel-maar-toereikendcriterium, en € 1.390 volgens het sociaal-minimumcriterium (SCP 2011).⁴

De meest recente gegevens over armoede naar herkomst en leeftijd zijn te vinden in het *Jaarrapport Integratie 2011*. Hierin wordt het niet-veel-maar-toereikendcriterium gehanteerd, een budgetbenadering die uitgaat van een basisbehoefte-niveau dat in overleg met het Nibud is vastgesteld, aangevuld met kosten voor sociale participatie. Volgens dit criterium is in 2009 het aandeel personen dat leeft in een huishouden met een inkomen onder de armoedegrens onder niet-westerse migranten van 45-65 jaar bijna viermaal zo hoog als bij autochtonen: 3,8% van de autochtonen tegen 13,4% van de niet-westerse migranten. 19,6% van de Marokkaanse, 17,2% van de overig niet-westerse groepen, 14,3% van de Antilliaanse, 11,3% van de Turkse en 6,9% van de Surinaamse ouderen van 45-65 jaar leefden in 2009 onder de armoedegrens (Gijsberts en Huijnk 2012: 168). Het aandeel Marokkaanse Nederlanders van deze leeftijd dat onder de armoedegrens leeft is dus ruim vijfmaal hoger dan onder autochtone ouderen. Dit laat onverlet dat in absolute zin autochtone Nederlanders de grootste groep vormen die onder de armoedegrens leeft. In 2010 waren van de in totaal 681.000 volwassenen (dus niet alleen ouderen) met een inkomen onder het niet-veel-maar-toereikendcriterium er 429.000 (63%) van autochtone herkomst (SCP 2011). Hoewel armoede vaak een tijdelijke kwestie betreft, is er een aanzienlijke groep die langdurig onder de armoedegrens leeft. De kans op langdurige armoede is het grootst voor bijstandsontvangers, ouderen, eenoudergezinnen met minderjarige kinderen en niet-westerse migranten (SCP 2010). Volgens een onderzoek naar de uitstroom uit armoede tussen 2004-2007 slagen autochtone Nederlanders er vijfmaal vaker dan niet-westerse migranten in om blijvend boven de armoedegrens (lage-inkomensgrens) te komen (SCP 2010).

⁴ Zie SCP 2011 tabellen 2.1 en 3.2 voor de grensbedragen voor diverse typen huishouden voor 2008-2010

De Amsterdamse Armoedemonitor 2011 (Gemeente Amsterdam 2012) geeft een vergelijkbaar beeld, waarbij armoede gerelateerd wordt aan het sociale minimum. Deze grens ligt in Amsterdam hoger dan de landelijke grens: in Amsterdam worden huishoudens tot een inkomen van 110% van het sociaal minimum tot de minima gerekend. Mede door dit criterium zijn de percentages van de bevolking die onder de armoedegrens leven hoger dan de eerder genoemde percentages. Terwijl tussen 2010 en 2011 het aantal minimahuishoudens (naar herkomststroep van de oudste bewoner) onder autochtonen in Amsterdam is afgenomen, is deze onder alle andere herkomstgroepen gestegen. In 2011 behoort volgens de Amsterdams monitor 10,8% van de autochtone huishoudens tot de minima terwijl dit aandeel zo'n drie keer zo hoog is bij de niet-westerse herkomstgroepen, en zelfs 37,7% onder Marokkaanse Amsterdammers (idem, p.17). In absolute aantallen komen deze minimahuishoudens het meest voor onder autochtonen (24.948), gevolgd door huishoudens met een overig niet-westerse (11.919), Surinaamse (11.164), Marokkaanse (9.770) of Turkse (4.944) oudste bewoner.

Bovendien moeten de arme niet-westerse huishoudens vaker dan autochtone huishoudens langdurig van een minimum rondkomen. Huishoudens die langer dan drie jaar op of onder een sociaal minimum zitten worden in Amsterdam beschouwd als langdurige minima. Onder de Marokkaanse minimahuishoudens in Amsterdam is het aandeel langdurige minima het hoogst (77,5%), gevolgd door Turkse minimahuishoudens (76,4%). Onder de groep Antillianen is dit aandeel langdurige minima onder de minimahuishoudens het laagst (64,5%) van alle herkomstgroepen, inclusief autochtone Amsterdammers (Gemeente Amsterdam 2012: 21)

Het hebben of vinden van werk is geen garantie op een ontsnapping uit armoede. In de totale groep armen is het aandeel werkende armen het afgelopen decennium gegroeid. Werkende armen vormen inmiddels meer dan de helft van het aantal armen in Nederland (RWI 2011b). Wel hebben mensen met werk een grotere kans om uit de armoede te raken dan mensen die afhankelijk zijn van een uitkering (SCP 2010). Een analyse van armoede in Amsterdam laat zien dat niet-westerse migranten, alleenstaande vrouwen en moeders, mensen die parttime werken of een flexibel contract hebben, en zelfstandigen (ZZP'ers) oververtegenwoordigd zijn onder werkende minima (Gemeente Amsterdam 2011). Op basis van interviews met werkende armen wordt geconcludeerd dat de positie van werkende minima vooral gerelateerd lijkt te zijn aan het parttime werken, wat op zijn beurt verband houdt met een opeenstapeling van factoren: fysieke of psychische gezondheidsproblemen, de zorg voor kinderen, traumatische gebeurtenissen, een laag opleidingsniveau en/of de slechte beheersing van het Nederlands (idem).

5. Belemmeringen arbeidsdeelname

Het voorgaande heeft laten zien dat de arbeidsmarktpositie van een deel van de niet-westerse 50-plussers zeer slecht is en dat werkloze niet-westerse ouderen niet makkelijk weer aan het werk komen. Oudere werknemers worden in het algemeen minder snel werkloos dan jongere, maar zijn ze eenmaal werkloos dan is het voor hen moeilijk om weer werk te vinden. Ook zijn oudere werklozen vaker langdurig werkloos. Onderzoek (König e.a. 2011) laat zien dat de kans om werk te vinden voor niet-westerse migranten van 55 jaar en ouder veel kleiner is dan de toch al kleine kans hierop voor werkloze autochtone ouderen. Voor alle leeftijdsgroepen geldt dat mannen iets vaker een baan vinden dan vrouwen, en autochtonen vinden bijna twee keer zo vaak een baan als niet-westerse migranten. Kortom, niet-westerse werkloze 50-plussers vinden zeer moeilijk weer een baan. Er is alle reden om extra aandacht voor deze groep te hebben in het arbeidsmarktbeleid. Dat vereist wel kennis van de knelpunten op de arbeidsmarkt voor deze groep ouderen.

Niet-westerse 50-plussers kunnen allerlei knelpunten en barrières tegenkomen bij het zoeken en behouden van werk. Belemmeringen bij de deelname aan arbeid hebben te maken met het niet goed op elkaar aansluiten van de kenmerken van de werkzoekenden en van de arbeidsmarkt. Barrières kunnen verband houden met (1) de kenmerken van de werkzoekenden, (2) het wervings- en selectiebeleid van werkgevers en (3) de aansluiting tussen het zoekgedrag van werkzoekenden en het wervingsbeleid van werkgevers. In diverse studies worden barrières op de arbeidsmarkt voor niet-westerse migranten (zie o.a. Meijer 2012; FORUM 2011; Bouma e.a. 2011; Klaver e.a. 2005) en voor ouderen in het algemeen (RWI 2011a; Cuelenaere en Veldhuis 2011, König e.a. 2011) onderscheiden. Studies die aandacht besteden aan de belemmeringen waarmee oudere migranten geconfronteerd worden bij hun participatie op de arbeidsmarkt zijn er niet of nauwelijks. Hieronder volgt een overzicht van enkele belangrijke knelpunten bij de arbeidsparticipatie voor oudere migranten. Dit overzicht is samengesteld door inzichten uit studies over migranten en ouderen op de arbeidsmarkt te combineren, en door het weglaten van knelpunten die alleen voor jongeren gelden.

Kenmerken, competenties en beperkingen van werkzoekenden

Kennis en competenties:

- Een laag opleidingsniveau kan de kansen op werk flink verkleinen, vooral in tijden van een ruime arbeidsmarkt. Zoals eerder is opgemerkt zijn niet-westerse ouderen verhoudingsgewijs vaker laagopgeleid en zijn ze afhankelijk van laag en ongeschoold werk. Door de huidige economische crisis is sprake van verdringing door jongeren en beteropgeleiden. Ook moeten laagopgeleide niet-westerse ouderen concurreren met jongere Midden- en Oosteuropese migranten.
- Niet-westerse oudere sollicitanten leggen het – net als oudere sollicitanten in het algemeen – vaak af tegen jongeren. Dit kan verband houden met kenmerken van ouderen, zoals een verouderde opleiding, het minder vaardig zijn met computers en minder relevante werkervaring. Dit laatste geldt vooral voor laagopgeleiden – waaronder veel niet-westerse migranten – die aangewezen zijn op conjunctuurgevoelige banen en daardoor vaker werkloos zijn (FORUM 2011).
- Gebrekkige beheersing van de Nederlandse taal verkleint de kansen op werk. Beperkte taalvaardigheid in het Nederlands komt vooral voor bij Marokkaanse en Turkse oudere mannen en vrouwen.

Gezondheidsklachten en stress:

- Stress en gezondheidsrisico's verkleinen de kansen om aan het werk te komen en te blijven. Zoals eerder is aangegeven, is het aandeel arbeidsongeschikten onder niet-westerse 50-plussers veel hoger dan onder autochtone Nederlanders. Bovendien zijn ze vaker dan autochtone Nederlanders volledig arbeidsongeschikt. Uit een SCP-onderzoek (2010) komt naar voren dat gezondheidsklachten een van de meest genoemde redenen is bij mensen met lage inkomens om af te zien van het zoeken naar werk. Ook communicatieproblemen tussen cliënten en uitvoerders van de diverse regelingen kunnen de re-integratie van oudere migranten met gezondheidsklachten bemoeilijken (Snel 2002).
- Teruglopende lichamelijke vermogens van ouderen vormen in fysiek belastende beroepen een belemmering om aan het werk te blijven.

Motivatie en steun vanuit de sociale omgeving:

- Aan het werk gaan loont niet altijd. Het verschil tussen een inkomen uit een uitkering of uit loon kan voor laagopgeleide werklozen klein zijn. Niet-westerse ouderen die van een minimum moeten rondkomen leven vaker dan autochtonen langdurig onder de armoedegrens. Daardoor kan het voor hen juist wel lonend zijn om aan het werk te gaan.
- Door langdurige werkloosheid en vele afwijzingen keert een deel van de oudere werklozen, waaronder oudere migranten, zich af van de arbeidsmarkt (RWI 2011a)
- Oudere niet-westerse migranten wonen verhoudingsgewijs vaak in achterstandswijken, een omgeving waar veel laagopgeleiden, werklozen en inactieven leven. Dat is geen stimulerende omgeving voor werklozen om een baan te zoeken (zie SCP 2010). Ook komt bij niet-westerse ouderen vaak een opeenstapeling van problemen voor, zoals psychische en lichamelijke klachten, armoede, slechte huisvesting en gebrekkige beheersing van het Nederlands (Celis en Groenestein 2010). Ook dit vormt een belemmering voor het zoeken en vinden van werk.
- Veel oudere migranten hebben de droom om op hun oude dag naar het land van herkomst terug te keren (FORUM 2004). Dit kan van invloed zijn op de motivatie om werk te vinden in Nederland.

Werving en selectie door werkgevers

- Vooroordelen en negatieve stereotypen over ouderen en over migranten bij werkgevers belemmeren de kansen van oudere migranten (FORUM 2012b, RWI 2011a). Werkgevers hebben regelmatig lage verwachtingen over prestaties van niet-westerse migranten en over problemen in de communicatie en samenwerking met migranten (FORUM 2012b). De niet-westerse migrantenachtergrond wordt door werkgevers als een 'risicofactor' gezien (Regioplan 2005).
- Oudere migranten worden tevens geconfronteerd met negatieve stereotypen en verwachtingen van werkgevers over het functioneren van ouderen: ze zouden minder flexibel, minder productief en vaker ziek zijn. Ook hier gaat het om vooroordelen die veelal niet met de realiteit overeen komen. Zo zijn ouderen in dezelfde functie even productief als jongeren; indien ze minder vaardig zijn met moderne technologie compenseren ze dat met een uitgebreidere kennis en ervaring (RWI 2011a). 50-plussers blijken evenmin vaker ziek te zijn; maar als ze ziek zijn, zijn ze wel vaker langer ziek. In een ruime arbeidsmarkt hebben oudere (en niet-westerse) werkzoekenden meer last van een negatief imago bij werkgevers, waardoor ze eerder de competitie om de schaarse banen verliezen.
- Vooroordelen over ouderen, migranten en oudere migranten kunnen in het wervings- en selectiebeleid tot discriminerend gedrag leiden: discriminatie op grond van leeftijd, herkomst, religie en sekse. Discriminatie bij werving en selectie is meestal moeilijk te bewijzen. Toch zijn er wel aanwijzingen. Uit de FORUM *Trendmeter 2012* – een panelonderzoek onder directeuren en hogermanagement van het Nederlandse middenbedrijf – blijkt dat zij in bepaalde functies een duidelijke voorkeur hebben voor autochtone medewerkers, zoals voor

representatieve functies en management- en leidinggevende functies. De vrees bestaat dat allochtone werknemers in zulke functies niet goed vallen bij klanten en/of personeel. Ook in de *Discriminatie-monitor niet-westerse migranten op de arbeidsmarkt 2010* (Nievers en Andriessen 2010) wordt een vergelijkbare conclusie getrokken op basis van interviews met werkgevers en medewerkers van intermediaire organisaties. Hieruit komt naar voren dat bedrijven doorgaans terughoudend zijn om niet-westerse migranten aan te nemen. Enerzijds is dit het gevolg van negatieve beeldvorming, maar anderzijds vindt men ook dat zij op basis van hun kwalificaties en beheersing van het Nederlands onvoldoende kunnen concurreren met autochtone kandidaten.

- Er zijn aanwijzingen dat de hogere arbeidskosten voor oudere werknemers door arbeidsvoorwaarden, zoals een hoger salaris, 'ontzie'-maatregelen en pensioenregelingen, soms in het nadeel van ouderen werken (RWI 2011a).
- Werkgevers blijken vaak niet bekend met regelingen en tegemoetkomingen, zoals proefplaatsing, premiekorting en subsidies om langdurig werklozen, ouderen en mensen met een ziekte of handicap weer aan het werk te krijgen. Als ze er wel bekend mee zijn, lijken die regelingen wel enig gewicht in de schaal te kunnen leggen (RWI 2011a).

Problemen aansluiting zoekgedrag en wervingsbeleid

- Oudere (allochtone) sollicitanten kunnen last hebben van tekortschietende sollicitatievaardigheden (RWI 2011a). Ze blijven bijvoorbeeld zoeken binnen de sector waar ze voorheen gewerkt hebben, terwijl in andere sectoren, zoals in de zorg of in de groene sector meer kansen liggen (ROA 2011).
- Ouderen, migranten en laagopgeleiden hebben vaak een beperkt en eenzijdig sociaal netwerk dat weinig functioneel is voor het vinden van nieuw werk. Zo hebben niet-westerse migranten vaak een netwerk dat bestaat uit mensen met een lage sociaaleconomische status en met dezelfde etnische achtergrond (FORUM 2011).
- Bij de werving van personeel lijken werkgevers (in ieder geval in het middenbedrijf) de kanalen die migranten voornamelijk gebruiken om werk te zoeken nog relatief weinig in te zetten. Migrant zoeken vooral via sociale media en eigen allochtone netwerken, twee kanalen die door werkgevers in het middenbedrijf nog relatief weinig worden benut (FORUM 2012b).
- De bemiddelings- en toeleidingsinspanningen van arbeidsintermediairs en re-integratiebedrijven zijn niet (altijd) effectief. Doordat fors bezuinigd is en wordt op de bemiddeling en re-integratie van werkzoekenden, is de begeleiding steeds verder uitgekleed. Begeleiding door UWV Werkbedrijf beperkt zich hoofdzakelijk tot e-dienstverlening. Dit is vooral een probleem voor de minder zelfredzame migranten en ouderen (RWI 2011a). Een van de voornaamste klachten van werkzoekende migranten is dat de begeleiding en ondersteuning bij het vinden van werk door het UWV Werkbedrijf en re-integratie-instanties schromelijk tekortschiet. Dit komt naar voren uit interviews en gesprekken die FORUM heeft georganiseerd met werkzoekende migranten, inclusief ouderen (Meijer 2012).
- Culturele verschillen (bijvoorbeeld opvattingen over hoe je je moet presenteren) en gebrekkige beheersing van het Nederlands verkleinen de kansen van oudere migranten. Migrant met een eenzijdig sociaal netwerk missen de mogelijkheid om kennis op te doen van de sociale codes van de dominante groep, waardoor sollicitatiegesprekken met autochtone selecteurs moeilijker verlopen. Ook geven nog steeds veel werkgevers aan liever geen vrouwen met hoofddoek aan te nemen (FORUM 2012b)

De combinatie van belemmerende factoren voor oudere migranten én voor niet-westerse migranten maakt het voor oudere migranten extra moeilijk werk te vinden. Uiteraard verschilt het per persoon en per situatie welke combinatie van belemmeringen een rol speelt. Wel zijn er risicogroepen te onderscheiden, zoals: langdurig werkloze ouderen, ouderen die regelmatig periodes van werkloosheid hebben gekend en mensen met gezondheidsbeperkingen. De recentelijk inactieven hebben meer kans op het vinden van een baan (Van Echtelt en Hoff 2008).

Conclusies

De beschrijving van de arbeidsmarktpositie van niet-westerse allochtone ouderen van 50-65 jaar heeft duidelijk gemaakt dat deze voor velen van hen weinig rooskleurig is. Het aandeel niet-westerse allochtone 50-plussers dat werkt is veel lager en de werkloosheid en inactiviteit onder hen is fors hoger dan onder autochtonen van dezelfde leeftijd. De afhankelijkheid van met name bijstands- en arbeidsongeschiktheidsuitkeringen is onder niet-westerse ouderen veel hoger dan onder autochtone ouderen. Bovendien leven niet-westerse oudere migranten vaker onder de armoedegrens dan autochtone Nederlanders.

De kans om werk te vinden is voor werkloze 50-plussers al klein, maar de kans hierop is voor niet-westerse ouderen zeker tweemaal zo klein. Naast de barrières waar oudere werkzoekenden tegenaan lopen, hebben niet-westerse ouderen te kampen met extra belemmeringen. Deze knelpunten hebben niet alleen te maken met de kenmerken van de werkzoekenden, maar ook met het wervings- en selectiebeleid van werkgevers en de aansluiting van zoekgedrag van werkzoekenden op het wervingsbeleid.

Wat betekent de kennis over de arbeidsmarktpositie en obstakels voor oudere migranten voor interventies? In ieder geval dat specifieke aandacht nodig is voor niet-westerse ouderen binnen het arbeidsmarkt- en inkomensbeleid voor kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt. Maatregelen ter verbetering van de kansen op arbeidsmarktparticipatie van ouderen en van niet-westerse migranten hebben onvoldoende effect gehad op de kansen voor de groep niet-westerse 50-plussers. De laatste jaren is er een groeiende aandacht van politieke en maatschappelijke organisaties voor de positie van oudere werklozen, mede vanwege het overheidsbeleid om langer doorwerken te bevorderen. Deze aandacht heeft geleid tot vele publicaties over ouderen op de arbeidsmarkt, maar nog niet tot studies over de situatie van niet-westerse ouderen en de knelpunten waar zij tegenaan lopen.

In 2011 concludeerde de RWI op basis van onderzoek dat structurele verbetering van de positie van werkloze ouderen een meerjarige en krachtige alliantie vereist van alle partijen op de arbeidsmarkt (RWI 2011a). De raad pleit voor een gezamenlijke aanpak, gericht op het bevorderen van een evenwichtiger beeldvorming over deze groep onder werkgevers, het bieden van een effectieve dienstverlening door UWV en gemeenten, en het adviseren van oudere werkzoekenden. Gezien de specifieke en complexe problemen en de verhoudingsgewijs slechtere arbeidsmarktpositie van niet-westerse oudere werklozen is er alle reden om extra aandacht te geven aan deze groep ouderen binnen het beleid. Een gezamenlijke aanpak voor de verbetering van de arbeidsmarktkansen van de niet-westerse ouderen is hard nodig.

Bijlage

Tabel Personen van 45 tot 65 jaar naar participatiegraden, werkloosheidspercentage, herkomst, leeftijd en geslacht, 1e kwartaal 2012

	leeftijd	Participatie		% Werkloos
		% bruto	% netto	
Autochtonen	45 - 55	85,1	81,6	4,1
	55 - 65	55,6	52,8	5,1
Niet-westerse migranten	45 - 55	72,6	64,2	11,6
	55 - 65	50,5	44,7	11,4
Turks	45 - 55	63,3	54,9	13,4
	55 - 65	.	.	.
Marokkaans	45 - 55	59,5	49,0	17,6
	55 - 65	33,6	29,7	.
Surinaams	45 - 55	81,5	74,2	9,0
	55 - 65	60,6	54,2	10,6
Antillianen/Arubanen	45 - 55	74,7	64,6	13,5
	55 - 65	48,3	42,0	.
Overig niet-westers	45 - 55	75,3	67,1	10,8
	55 - 65	52,8	46,2	12,5
Autochtone Mannen	45 - 55	93,6	90,3	3,6
	55 - 65	68,9	65,6	4,8
Niet-westerse mannen	45 - 55	81,9	72,6	11,3
	55 - 65	57,2	49,7	13,1
Autochtone vrouwen	45 - 55	76,5	72,9	4,7
	55 - 65	42,3	40,0	5,5
Niet-westerse vrouwen	45 - 55	62,7	55,1	12,1
	55 - 65	43,1	39,2	9,0

Bron: CBS (maatwerkvoor FORUM)

Gebruikte bronnen

Bouma, S, L. Coenen, A. Kerckhaert (2011) *Niet-westerse allochtonen op de arbeidsmarkt. De stand van zaken*. Een onderzoek in opdracht van het ministerie van SZW. Zoetermeer: Research voor Beleid.

Celis, A. en P. Groenestein (2010) *Het is niet alles (g)oud wat er blinkt. Diversiteit en ouderenbeleid*. Utrecht: FORUM, Instituut voor Multiculturele Vraagstukken.

Cuelenaere, B. en V. Veldhuis (2011) *Herintreding werkloze 55-plussers*. Onderzoek uitgevoerd in opdracht van de RWI. Leiden: AStri Beleidsonderzoek.

Dagevos, J. (2001) *De leefsituatie van allochtone ouderen in Nederland. Stand van zaken, ontwikkelingen en informatielacunes*. Voorstudie. Den Haag: SCP.

Echtelt, P. van en S. Hoff (2008) *Wel of niet aan het werk. Achtergronden van het onbenut arbeidspotentieel onder werkenden, werklozen en arbeidsongeschikten*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau

FORUM (2012a) *Allochtonen op de arbeidsmarkt, 1e kwartaal 2012. 10e monitor: effecten van de economische crisis*. Utrecht: FORUM instituut voor multiculturele vraagstukken.

FORUM (2012b) *Werkgevers over nieuwe Nederlanders als werknemers*. Utrecht: FORUM, Instituut voor Multiculturele Vraagstukken.

FORUM (2011) *Barrières op (weg naar) de arbeidsmarkt*. FORUM Factsheet. Utrecht: FORUM, Instituut voor Multiculturele Vraagstukken.

FORUM (2004) *Allochtone ouderen: inkomen en sociale zekerheid*. Utrecht: FORUM Instituut voor multiculturele ontwikkeling.

Gemeente Amsterdam (2012) *Amsterdamse Armoedemonitor 2011*. In opdracht van Dienst Werk en Inkomen. Uitgevoerd door Bureau Onderzoek en Statistiek van de gemeente Amsterdam.

Gemeente Amsterdam (2011) *Verdieping Amsterdamse Armoedemonitor 2000 – 2010*. In opdracht van Dienst Werk en Inkomen. Uitgevoerd door Bureau Onderzoek en Statistiek van de gemeente Amsterdam.

Gijsberts, M. en Huijnk, W. (2012). *Jaarrapport integratie 2011*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Keizer, M. en S. Keuzenkamp (2011) *Moeilijk werken: gezondheid en arbeidsdeelname van migrantenvrouwen*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau

Klaver, J., J. Mevissen, A. Odé (2005) *Etnische minderheden op de arbeidsmarkt*. Amsterdam: Regioplan.

König, T. P. van den Berg, D. ter Haar (2011) *Ouderen zonder baan, één jaar later; Arbeidsmarktchansen van werkloze ouderen van 45 tot 65 jaar, 2008 en inkomstenbronnen van alle ouderen van 45 tot 65 jaar in 2006 – 2008*. Onderzoek uitgevoerd door het Centrum voor Beleidsstatistiek van het CBS in opdracht van de Raad voor Werk en Inkomen.

Meijer, K. (2012) *Kansen op werk? Allochtonen aan het woord*. Nijmegen: Kenniscentrum Beroepsopleiding Arbeidsmarkt.

ROA (2011) *De arbeidsmarkt naar opleiding en beroep tot 2016*. Maastricht: Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt, Maastricht University.

RWI (2011a) *G(oud)! Kansen creëren voor werkloze ouderen. Analyse*. Den Haag: Raad voor Werk en Inkomen.

RWI (2011b) *Werkende armen; Analyse*. Den Haag: Raad voor Werk en Inkomen.

SCP (2011). *Armoedesignalement 2011*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.

SCP (2010) *Uit de armoede werken*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.

Schellingerhout, R. (2004) *Cijferrapport allochtone ouderen*. Den Haag: SCP

Snel, E. (2002) *In de fuik. Turken en Marokkanen in de WAO*. Met medewerking van M. Stavenuiter en J.W. Duyvendak. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Versantvoort, M. en P. van Echtelt (red.) (2012) *Belemmerd aan het werk. Trendrapportage ziekteverzuim, arbeidsongeschiktheid en arbeidsdeelname personen met gezondheidsbeperkingen*. Den Haag: SCP.

Zorlu, A., J. Hartog, M. Beentjes (2010) *Uitkeringsgebruik van migranten*. AIAS, UvA, Amsterdam, Working Paper 10-101.

Databronnen

CBS, Statline: <http://statline.cbs.nl/statweb/>

CBS, Maatwerk voor FORUM, arbeidsmarktsituatie van allochtonen 2008-2012 1e kwartaal:
<http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/dossiers/allochtonen/cijfers/incidenteel/maatwerk/2012-arbeidsmarktsituatie-allochtonen-2008-2011-cm.htm>

CBS, Maatwerk voor FORUM, op verzoek.